

NEEVROPSKE ZBIRKE V SLOVENSKIH MUZEJIH

Uvodnik v tematski sklop

Muzeji opravljajo pomembno vlogo pri varovanju premične kulturne dediščine. Med najpomembnejše naloge muzejev in njihovih strokovnjakov sodijo zbiranje, urejanje in varstvo premične dediščine, dokumentiranje premičnih spomenikov, njihovo proučevanje, raziskovanje, razstavljanje zbirk z različnimi geografskim poreklom, med drugimi tudi neevropskih. V zadnjih desetletjih so nastale številne študije posameznih zbirk in predmetov, ki so pomembne za razumevanje kulturno pogojenih elementov mišljenja in delovanja oddaljenih kultur. Predmeti v zbirkah so namreč materialni predstavniki posamezne kulture, odražajo pa tudi »družbene, idejne in ekonomske vrednote globalnega trga in družbenopolitične interpretacije posamezne družbe ter posameznika«, kot je izhodišče raziskave predstavila Nataša Vampelj Suhadolnik (2019: 95), vodja projekta Vzhodnoazijske zbirke v Sloveniji: Vpetost slovenskega prostora v globalno izmenjavo predmetov in idej z Vzhodno Azijo. Projekt obravnava vzhodnoazijske zbirke v različnih slovenskih muzejih.

Tematski sklop Neevropske zbirke v slovenskih muzejih razkriva prakse zbiranja in razstavljanja predmetov, ki so bili ne glede na njihov prvotni namen in poznejše rabe izdelani oz. ustvarjeni zunaj Evrope, v Evropi pa so pogosto uvrščeni v t. i. neevropske ali zunajevropske zbirke. Pri tem nas zanimajo tako izvori prvih neevropskih zbirk, ki so se oblikovale v slovenskem prostoru, kot tudi nastanki poznejših zbirk. Interes se širi tudi na muzejske postavitve, razstave, ki na mnogovrstne načine pripovedujejo zgodbe ljudi iz različnih delov sveta. Osredotočamo se na vprašanja, kaj temeljni cilji muzejev določajo za svoje zbirke, kako so se ti cilji v zgodovini/času spreminjali, kdo jih je določal. Predvsem nas zanima reprezentacija tega gradiva v muzejskem prostoru in pomen takšnih interpretacij v slovenskem prostoru, in to ne samo za stroko, ampak tudi širšo javnost. V tematskem sklopu smo zbrali štiri članke, dva sta del omenjenega projekta, dva pa sta nastala na podlagi raziskovanj izven projekta. Prispevki prinašajo uvid v štiri različne tematike, povezane z zbirateljskimi praksami v slovenskem prostoru. S pomočjo teh praks spoznavamo ne samo predmete same in njihov pomen, uporabo ter vlogo v izvorni kulturi, ampak tudi »odnose ljudi iz slovenskega etničnega prostora do Drugih ter vplive družbenopolitičnih ureditev in ideologij na razumevanje drugačnosti,« kot v svojem prispevku avtorica Bogdana Marinac predstavi pomembno vlogo neevropskih predmetov iz muzejske zbirke. Zbrane pripovedi avtorice ne opisujejo samo pred-

metov, ampak tudi same zbiratelje, kot so pomorščaki, ki so predmete s svojih potovanj po svetu prinesli v slovenski prostor. V obsežnem prispevku z naslovom Neevropska dediščina v Pomorskem muzeju »Sergej Mašera« Piran tako številne zbirke pomorščakov in njihovih predmetov spoznamo v kontekstu časa, predvsem po obdobju habsburške monarhije. Avtorica omenjene zbirke sistematično razdeli po obdobjih, predstavi okoliščine njihovega pridobivanja, nekaj besed pa nameni tudi razstavam, ki so bile postavljene po drugi svetovni vojni, in njihovemu vplivu na širše razumevanje raznolikih kultur.

Pri analizi predmetov imajo vsekakor pomembno vlogo tudi kustodinje in kustosi v muzejih, ki analizirajo predmete, postavljajo razstave in tako prenašajo določeno vedenje tudi v širšo javnost. Tina Palaić v članku z naslovom Pavla Štrukelj, kustodinja za neevropske kulture v Slovenskem etnografskem muzeju 1955–1990 predstavi doslej še neraziskano delo te etnologinje in muzealke za neevropske zbirke v Slovenskem etnografskem muzeju. Prispevek temelji na pregledu arhivov SEM in osebnega arhiva sorodnice obravnavane kustodinje in najprej ponudi pregled njenega izjemno intenzivnega dela v Muzeju neevropskih kultur v Goričanah. Pri tem avtorica ugotavlja, da muzejska politika ni spodbujala raziskav neevropskih kultur, ampak le dopolnjevanje zbirk, kustodinja pa tudi ni imela možnosti dela na terenu zunaj Evrope. Hkrati pa s pomočjo jezika njenih razprav o neevropskih zbirkah analizira odnos Pavle Štrukelj do neevropskih ljudstev, ki je v duhu takratnega uveljavljenega kolonialnega diskurza vzpostavljala hierarhična razmerja med zahodnimi protagonisti in neevropskimi ljudstvi. Članek osvetljuje in analizira delo in doprinos dr. Pavle Štrukelj k muzeološki in etnološki vedi na Slovenskem.

Pomembno vlogo muzejskih razstav, predvsem misijonskih razstav neevropskih predmetov, osvetli prispevek Helene Motoh z naslovom Azija med tigri in maliki: Misijonske razstave v Sloveniji v prvi polovici 20. stoletja, ki predstavi doslej v Sloveniji večinoma neraziskano tematiko. Poleg predstavitve vloge misijonskih razstav, ki jo avtorica umesti v širši zgodovinski kontekst takratnih tovrstnih razstavnih praks v Evropi, se članek posveti analizi fenomena misijonskih razstav na Slovenskem v prvi polovici 20. stoletja. Analizira zlasti iniciative, ki so prispevale k organizaciji teh razstav, in pojave, ki so izšli iz teh razstavnih praks. Pri tem poudari tudi vlogo kolonialnih muzejev in njihove geografske in historične ohlapnosti pri predsta-

* Nataša Visočnik, doc. dr., Oddelek za azijske študije, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani; natasa.visocnik@ff.uni-lj.si.

vljanju predmetov ter vpliv takšnih oznak na misijonarske prakse zbiranja in razstavljanja predmetov v muzejih.

V zadnjem prispevku tematskega sklopa z naslovom Golobje piščali iz Skuškovske zbirke Slovenskega etnografskega muzeja se avtorica Klara Hrvatin osredotoča na specifično zbirko predmetov, in sicer golobjih piščali iz Pekinga, ki so del zbirke Ivana Skuška (1877–1947). Avtorica predstavi glavne tipe piščali, opredeli njihovo rabo in pomene v sodobnem času, piščali iz Skuškovske zbirke pa klasificira na podlagi tipologije Wanga Shixianga. V prispevku odkriva tudi posebnosti zbirke, ponazori oznake izdelovalcev piščali in išče sorodnosti med njimi. V ospredju je percepcija spreminjajoče se družbene vloge in kulturne konotacije golobjih piščali v prostoru in času s poudarkom na pomembnosti zbirke kot kitajske kulturne dediščine in na umestitvi Skuškovih golobjih piščali v slovenski prostor.

Vsi prispevki opozarjajo na pomembnost poglobljenih raziskav o predmetih in njihovem izvoru, kar je tudi cilj na začetku omenjenega projekta. Predmete je treba ovrednotiti in ugotoviti njihov izvor, raziskati uporabo in vrednost, ki je lahko simbolna, religiozna ali estetska. Vse to nam pomaga razumeti način življenja in kulturo prebivalcev v prostoru, iz katerega ti predmeti izhajajo. Z raziskovanjem ljudi, ki so predmete prinesli v slovenski prostor, zbirateljev, popotnikov in pomorščakov, ugotavljamo odnos ljudi iz slovenskega etničnega prostora do teh ljudi in kultur. Ker pa predmeti s svojimi raznolikimi pripovedmi ponujajo različne interpretacije, ki jih lahko uporabimo za različne zgodbe in cilje, muzeji in njihovi kustodinje in kustosi

igrajo pomembno vlogo pri prenašanju zgodb v javnost, saj s tem prispevajo k oblikovanju in spreminjanju družbe. Kustosi muzejev so namreč predmete neevropskega izvora vključevali na razstave v različnih obdobjih. Kot poudari kustodinja Bogdana Marinac, »razstavljanje predmetov in njihova interpretacija sta sledila poslanstvu in konceptu muzeja, razvoju muzejske stroke« in načrtovani vsebini vsake razstave posebej, kar je bilo vsaj do neke mere odvisno tudi od časa in takratnih družbenopolitičnih tokov.

Na podlagi pridobljenih izkušenj in vpogleda v izbrano problematiko želimo s poglobljeno obravnavo prispevati k širjenju spoznavanja neevropskih kultur s pomočjo zbirk, ki so nastale na slovenskih tleh, in tako doprinesti k oblikovanju smernic za zbiranje, raziskovanje, reprezentiranje in razstavljanje neevropske kulturne dediščine. Objavljeni prispevki niso kritika muzejskih in zbirateljskih praks, temveč so pomemben prispevek k razumevanju nekdanjih in obstoječih muzejskih vednosti ter odpirajo poti za iskanje novih možnosti njihovega vzpostavljanja. Muzeji kot institucije imajo pri tem pomembno vlogo, saj soustvarjajo družbeno realnost in so k takšnim razmislekom še zlasti poklicani.

Literatura in viri

VAMPELJ SUHADOLNIK, Nataša: Zbirateljska kultura in vzhodnoazijske zbirke v Sloveniji. V: Andrej Bekeš, Jana S. Rošker in Zlatko Šabič (ur.), *Procesi in odnosi v Vzhodni Aziji*. Zbornik EARL, SHA. Ljubljana: Znanstvena Založba FF UL, 2019, 93–137.

